

Szabálytalan emlékezések

Vallásos családból származó anyám katolikusnak nevelt, bár anyakönyvezve a váradoszlói református egyház keresztségét nyertem el. Születésemkor anyámat templomból, májusi ájtatosságról vitték haza. Otthonom volt a templom. Egy katolikus elemi növendéke voltam. Apám utolsó kívánsága szerint református pap nem lettem Kolozsvárott, a tanári pályát sem választottam, hanem merész úttörőként a közgazdaságtudományi kar növendéke lettem.

Életem nagy fordulatát 1927-ben Lisieux-i Szent Teréz egyik könyvecskéje hozta meg. A csodálatos kis szent a boldogságot, a tiszta élet örömét sugározta belém. Barátommal, Balla Borisszal együtt szerzetesek akartunk lenni. Borisz nemsokára belépett a jezsuita rend noviciátusába Érden. Minden ruhánkat szétosztogattuk vagy eladtuk, a jezsuiták azonban nagyon okosan arra köteleztek, hogy hiányzó félévemet vagy évemet az egyetemen befejezzem. (Így lettem „cum laude” nemrégiben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem aranydiplomás kitüntetettje.)

A két időpont között igazi örömet csak a Vigilia alapítása jelentett, amelynek első számából második kiadást is kellett nyomtatnunk. A lap alapításának idején a magyar irodalom képe igencsak heterogén volt. Sok volt az új kezdeményezés, kísérlet a magyar irodalom demokratikus alapon történő újraeledésére, így talán nem sokan figyeltek fel az akkor, 1935 „Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén” megjelent Vigiliára. Balla Borisszal és Aradi Zsolttal úgy éreztük, hogy ablakot kell nyitnunk az első világháború romjaiból eszmélkedő szellemi világtájak minden irányába; a szűklátókörű nacionalizmus csendőrszurony őrizte sövényein át kell nyúlnunk szomszédainkhoz, egy jó és nemes értelmű keresztény internacionalizmus jegyében.

Babitsnál 1917-ben Nagyváradon, egy Nyugat-estén tisztelegtem először. Az esten Ady sajnos nem jelent meg betegsége miatt. Én mint szemfüles, fürge diák a művész szobájába osontam, hogy láthassam a Mestert. Azt nem hiszem, hogy erre emlékezett volna a Vigilia alapításakor. Mégis ekkor Aradival felkértük egy vers megírására a Vigilia számára. Elküldte az *Intelem vezeklésre* című verset, amelyet személyesen köszöntem meg Babits Attila úti lakásán.

Az első tíz év munkatársai sajnos már nem élnek: Ijjas Antal, Mécs László, Végh György, Rónay György, Pilinszky János, Thurzó Gábor. Magam maradtam sereghajtónak. Aggastyán koromig tartó egyetlen erényemnek a lelkemben egyszer megfogamzott, Krisztushoz való hűséget említhetem. Szenvedtem, ha egyházamat és hazámat bántották. Mert nekem a kettő egy.

Amikor a nyomdászamlák egy kisebb ház értékűre szaporodtak, két alapítótársam 1937-ben inkább a külföldi diplomáciai megbízatást vállalta. Kínkeservesen egyenlítettük ki addigi tartozásainkat. Egyedül maradtam. Nem vagyok közgazdasági zseni, de anyagilag is végigküzdöttem az 1938 és 1944 márciusa közötti időszakot. Nehéz időket éltünk: Darányi fegyverkezési programot hirdetett, Auszriát megszállták a németek, jöttek a sajtójogi korlátozások, meghozták az első zsidótörvényt. A második világháború éveiben a Vigilia hangvétele is átalakult. Előtérbe került a hétköznapok megszentelésének gondolata, és a cikkek és szép-irodalmi írások egész sora vitte közelebb az olvasóhoz a közöttünk élő Krisztust.